

خانه و مدرسه دو عامل تامین بهداشت روانی دانش آموزان

* [دکتر رویا درویش پیشه - مشاور خانواده](#) .

با آگاهی و شناخت بهداشت روانی می‌توان مشکلات روحی دانش‌آموزان را شناخت و با حل آن هم مشکلات آموزش را ساده‌تر کرد و هم دانش‌آموزان را به زندگی بهتر و مفیدتر گرایش داد. اگر والدین و معلمان از [بهداشت روانی](#) آگاهی داشته باشند می‌توانند با ایجاد و افزایش نیروی کار، قدرت یادگیری و تفکر و سازگاری در دانش‌آموز به او کمک کنند تا به رشد و تکامل شخصیت خود پردازد و از کجرویها ایمن شود. متأسفانه به علت ناآگاهی، به بهداشت روانی توجه زیادی نشده است و توصیه‌هایی که به سلامت روح و روان می‌شود به خوبی قابل درک نیست. حقیقت این است که بیشتر جوانان در ضمیر خود به دانش و تجربه بزرگان ایمان دارند و مایلند مشکلات خود را با کمک پدر و مادر و معلم خود حل کنند. با شناخت و برخورد صحیح و آموزش مناسب می‌توان به این خواسته درونی جوانان جامه عمل پوشانید و به جای انتقاد و سرزنش و تمسخر، آنان کمک کرد تا شخصیت سالمی به دست آورند.

بنظر می‌رسد تعریف بیماری روانی ساده‌تر از سلامت یا بهداشت روانی است. چرا که بهداشت روانی چیزی فراتر از فقدان بیماری است همه ما در اطراف خود انسان‌هایی را می‌شناسیم که از بیماری روانی خاصی در رنج نیستند ولی در عین حال از سلامت روانی نیز بهره‌مند نمی‌باشند.

روانشناسان می‌گویند؛ شادابی، نشاط، لذت بردن از زندگی و هدفمندی مستلزم داشتن شخصیت سالم است.

محققان دانشکده پزشکی "جان هایکینز" در آمریکا در این باره خاطر نشان می‌کنند که از طریق آشنایی با [معیارهای سلامت روان](#) و تطابق آن با ویژگی‌های شخصی، تعامل با دیگران و محیط اطراف می‌توانیم تا حدودی عوامل آسیب‌زا به شخصیت سالم را شناسایی کرده و با اصلاح آن‌ها برای بهره‌مندی از یک شخصیت سالم تلاش کنیم.

بهداشت روانی چیست؟

“بهداشت روانی” به مفهوم عام خود یعنی سلامت فکر و تعادل روانی و دارا بودن خصوصیات مثبت روانی و راه‌های دست‌یابی به سلامت فکر و روح که تکامل فردی و اجتماعی انسان‌ها با پرداختن به آن روشن می‌شود.

سازمان جهانی بهداشت می‌گوید بهداشت روانی عبارتست از “توانایی کامل برای ایفای نقش‌های اجتماعی، روانی و جسمی”. این سازمان معتقد است که بهداشت روانی فقط عدم وجود بیماری و یا عقب‌ماندگی نیست، بنابراین کسی که احساس ناراحتی نکند از نظر روانی سالم محسوب می‌شود.

هدف اساسی بهداشت روانی پیشگیری از ابتلا به بیماری‌های روانی است و به سخن دیگر سیستم بهداشت روانی درصدد سلامت جامعه می‌باشد، سلامت روانی رابطه بسیار نزدیکی با سازگاری دارد و اساساً هر جا که بتوان از سازگاری مطلوب و آرمانی سخن گفت، باید سراغ سلامت روان را هم گرفت.

**ملاک‌های سلامت روان از زوایای دیگر

اندیشمندان از زوایای گوناگونی بر ویژگی‌هایی که به دست‌یابی و حفظ سلامت روان می‌انجامد تاکید کرده‌اند.

“سالیوان” بر این باور است که در سلامت روان، ارزش عمده بر کنش اجتماعی مؤثر قرار دارد. روان‌تحلیل‌گران سنتی بر آگاهی از انگیزه‌های ناهشیار و در پی آن، خود‌مهارگری، که بر آگاهی مبتنی است، تاکید می‌کنند.

فروم ارتباط‌های فرد با محیط اجتماعی، انسانی و نگرشی، آزادی و فردگرایی را مورد تاکید قرار می‌دهد و “پرلز” نیز پذیرش مسئولیت برای هدایت زندگی خود را مهم‌ترین ویژگی برای دست‌یابی به سلامت روان ذکر می‌کند.

“ونتیز” هم سلامت روان را وابسته به هفت ملاک می‌داند که عبارتند از:

- 1- رفتار اجتماعی مناسب-2- رهایی از نگرانی و گناه-3- فقدان بیماری روانی-4- کفایت فردی و خود‌مهارگری-5- خویشتن‌پذیری و خود‌شکوفایی-6- سازماندهی شخصیت و-7- گشاده‌نگری و انعطاف

پذیری.

****اصول بهداشت روانی کدام است؟**

اکنون به این سوال پاسخ خواهیم گفت که اصول بهداشت روانی دارای چه مولفه ها و مشخصه هایی است ؟

اصول بهداشت روانی یعنی احترام به شخصیت خود و دیگران، شناختن محدودیتها در خود و دیگران، اعتقاد به اینکه هر رفتاری معلول علتی است و رفتار تابع تمامیت وجودی هر فرد است ، انسان تحت تاثیر و توجه محیط است و توجه به احتیاجات و نیازها که خود عامل محرک برای رفتارهای خاصی هستند.

****خانه و مدرسه و بهداشت روانی دانش آموزان**

خانواده عامل مهمی در تامین بهداشت روانی دانش آموزان است چراکه محیط خانوادگی مناسب و سالم یکی از عوامل ایجادکننده شخصیت مطلوب و متعادل است.

والدین باید کودک دانش آموز خود را دوست داشته باشند و به او احترام بگذارند. احساس احترام و مورد قبول واقع شدن کودک از سوی والدین در تشدید حسن اعتماد به نفس کودک بسیار موثر است.

اگر بیش از یک دانش آموز در خانواده وجود دارد، اولیا به هیچ وجه نباید میان آنان تبعیض قائل شده و آنها را با هم مقایسه کنند بلکه لازم است هر کدام از فرزندان را برای استعدادها و خصوصیات آنها که دارند مورد احترام و تشویق قرار دهند.

خانه باید مکان امنی برای فرزندان باشد تا فرزند در آن احساس امنیت کرده و بتواند به آسانی علایق، استعداد و عواطف خود را بدون واگهی و ترس ابراز کرده و از افراد دیگر خانواده در حل مشکلات خود کمک بگیرد.

در خانواده ای که صمیمیت و محبت وجود دارد فرزند قادر خواهد بود تا تغییرات مطلوب را در شخصیت خود ایجاد کند. چراکه در جریان رشد می آموزد که والدین از او چه انتظاراتی دارند که اگر نتواند به آنها دست یابد، آزرده شده و چه بسا تعادل روانی او به هم می خورد.

اگر انتظار والدین از فرزندان خود در حد پایین باشد، این انتظار مشکلاتی در رفتار کودک ایجاد می کند و حرکات او را به سمت پایین سوق می دهد و اگر انتظار خارج از حد توان او باشد و او نتواند به

آنها دست یابد، در این صورت عزت نفس و اعتماد به نفس فرزندتنزل یافته و کاهش خواهد یافت.

برخورد با فرزندان در خانواده‌های گوناگون، متفاوت است. برخی از والدین خرده گیر، سرزنشگر و سلطه‌جو هستند و اعتنایی به نیازها و خواسته‌های فرزندان خود ندارند. گروهی دیگر به عکس همواره بر طبق خواسته‌های کودکان خود عمل می‌کنند که روش هر دو خانواده نادرست است. والدین نباید انتظار داشته باشند که با وجود رفتار نادرست خود، فرزندان آنان رفتار مطلوبی بروز دهند. آنچه مورد توجه و قبول کودک است صراحت، صداقت، کنترل معتدل و قاطعیت والدین است. والدین بی‌ثبات و بی‌تفاوت و غیرمسئول بیش از هر کس دیگری بهداشت روانی کودک خود را به خطر می‌اندازند و الگوی رفتاری مناسبی برای کودک خود نیستند.

مدرسه نیز نقش مهمی در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان در کنار خانه و خانواده خواهد داشت. مسوولین آموزشی باید توجه داشته باشند که در نظر گرفتن مدرسه تنها به عنوان یک محیط آموزشی با مجموعه ای از قوانین خشک انضباطی و تربیتی نمی تواند در برانگیختن انگیزه کودکان به سوی علم و دانش موثر واقع شود.

دکتر بهروز میلانی فر در کتاب خود " بهداشت روانی " می نویسد: کار اصلی مدرسه انسان سازی در دو بعد اصلی مدرسه و روح یا روان معنی دارد. حفظ سلامت روانی یا بهداشت روانی دانش آموزان کار اساسی مدرسه است. مدرسه جای انسان سازی و سالم سازی انسانهاست. هر جامعه ای از مدارس خود انتظار دارد که افراد با شخصیت، متعادل، سازگاری، با عاطفه، اجتماعی، با اعتماد به نفس، مسئولیت پذیر، منطقی و عادل بار آورد. همه اینها منوط به وجود روابط، شرایط و محیط سازمان یافته و مناسب از طریق اعمال مدیریت و رهبری درست در سازمان مدرسه می باشد. مدرسه باید بتواند انسانهای سالمی تربیت کند که به قول کینز برگ دانش آموزان و فارغ التحصیلان به عنوان اعضای جامعه بتواند بر خود و محیط خود با مهارت تسلط داشته باشد و سه فضای اساسی زندگی یعنی عشق، کار و تفریح را به درستی و به طور منطقی هدایت کنند.

مدارس همان گونه که در پرورش و شکوفایی استعداد دانش آموزان مهم ترین نقش را ایفا می کنند، در برقراری آرامش روانی، نشاط، سلامت

روح و جسم آنان یا برعکس، افسردگی و گوشه گیری آنها نیز دخیل اند. معلمان باید مانند والدین کودک یا حتی مهربان تر از آنان باشند.

دکتر حمزه گنجی نیز معتقد است: کودکان از شش سالگی به مدرسه میروند و وقتی از آنجا بیرون می آیند بزرگسال شده اند. در این مدت طولانی آنها با انواع مختلف تجربه ها آشنا می شوند: برخورد با بزرگترها، بازی با بچه های دیگر، کارگروهی، شکست، موفقیت، درگیری با همکلاسیها، معلمان، ... بنابراین، انتظار این است که مدرسه، بر بهداشت و سلامت روانی دانش آموزان اثر بسیار عمیق داشته باشد.

***چند نکته اساسی:**

****توصیه هایی در ارتقا، بهداشت روانی دانش آموزان:**

- آگاه سازی مسوولین مدرسه در اتخاذ شیوه های ارتباطی و تربیتی مناسب
- رفع عوامل تخریب کننده بهداشت روانی معلمان
- ارتباط مستمر با خانواده دانش آموزان
- به روز رسانی اطلاعات و آگاهیهای مشاوران، مربیان بهداشت و مراقبین سلامت و ارتقای توانمندیها و مهارتهای آنها
- بهبود شرایط فیزیکی محیط های آموزشی
- برگزاری جلسات آگاه سازی برای دانش آموزان در جهت آموزش مهارتهای زندگی، کنترل استرس و تامین بهداشت روانی از توصیه هایی است که در ارتقاء بهداشت روانی این گروه ها موثر است.